List 16. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. aprila 1866.

Gospodarske stvari.

Gospodarske skušnje.

* Kako obraniti, da turšice na polji vrane ne poberó? — Da se turšica v več krajih ne razširjuje tako, kakor bi se imela, so ji zeló krive požrešne vrane, ktere po posajenem turšičnem semenu tako prežé, da na njivi s turšico obsejani cele lehe ostanejo. To pa se prav lahko obrani, in sicer s tem, da gospodar seme pred setvijo ali s kakim dušečim oljem, na priliko, lavorovim ali trpentinovim dobro pomoči, ali pa s kako razjedljivo kislino. — Tudi voda kuprovega vitrijola (to je, če se 1 funt kuprovega vitrijola (Kupfervitriol) razstopí v kakih 3 bokalih vode) je prav dobra. V tej vodi naj se 1 bokal turšičnega zrnja najmanj kake 3 dní namaka. To brani, da semena ne pozobljejo požrešni tiči in mrčesi ne napadajo, pripomore pa tudi, da poprej kalí in spešneje raste; toda tako namočeno seme se mora brž saditi in o toplem vremenu v vlažno zemljo položiti.

* Petrolej preganja zemeljske bolhe. — Da se je petroleju za svečavo na vse kraje pot odprla, je vsakemu znano; al ne rabi se samo za svečavo, ampak tudi zoper pokončevanje bolh na polji. Za to rabo se vlije v škropilnico polno vode ena žlica petroleja, se dobro pomeša, da se z vodó petrolejini smrad zveže. Ako se s tako vodo rastline škropé, kterih so se bolhe poprijele, kmali preidejo. Kmetovavci poskusite; skušnja ni draga!

* Suho kislo zelje — rabi se zdaj na ladijah (barkah), v več zavodih (inštitutih) in mnogih družinah zapadne Evrope, ker jemlje manj prostora in ni tako težko kakor presno (frišno) zelje v kadéh. V ta namen se najprej odcedí voda, potem se suší zelje na lesah in rešetih, posiplje se z moko in soljo, in naposled se dene v peč, kjer se tako posuší, da od 30 funtov frišnega kislega zelja ostanejo samo 3 funti suhega. Pri kuhi je treba lonec napolniti z vodo, v kteri se ob enem z zabeljo po 2—3 ure kuha. Dva funta suhega zelja zaležeta na ladijah toliko kot 13 funtov presnega.

„Gosp. L.“

Hvalevredna jabelka.

Spisuje Lovro Pintar.

(Dalje.)

7. Cesar Aleksander rusovski (Kaiser Alexander von Russland). Pravijo, da je to jabelko v Ukrajni na Rusovskem domá. Zato je njegovo drevo trdno in močno ter raste tudi v bolj mrzlih krajih in rado rodí. Tudi to pleme se šteje med ramburje in je zeló debelo. Muha tega jabelka sedí v globoki jamici, recelj je dolg $^3/_4$ palca. To jabelko ima zelenkasto rumeno barvo, solnčna stran je rdeča ali saj rdeče-pisana. Mesa je rumenkasto-belega, sočnatega, prijetno dišečega pa precej rahlega. Vleží se že o vseh Svetih, pa čaka do Svečnice in še dalje. V Ljubljani so mu leta 1847 dali dve zvezdi, in Jahn pravi, da „Cesar Aleksander“ je med debelimi jabelki eden izmed najlepših in najboljših. Tudi Lukas in Rohnal, slavna nemška sadjorejca, mu slavo pojeta, in ga priporočata pridno saditi. Ravno tako so ga priporočali sadjorejski shodi na Nemškem in pa mednarodni sadjorejski shod namurski. To jabelko je še redko na slovenskem, vendar ga ima vrli sadjorejec, in za vse dobro vneti gospod Ferdinand Schmidt v Šiški, kteri mi je že tolikokrat s cepiči postregel, da me hvaležnost priganja, se mu tukaj očitno zahvaliti za njegovo postrežnost in dobroto. (Dal. prih.)

Trgovske stvari.

* Slaba cena vinu na Francozkem. Naši gospodarji tožijo, da ne morejo prodati svojega vina, čeravno je dobro in dober kup. Tako tožijo pa tudi po vseh vinskih deželah, posebno na Francozkem, kjer izvozijo leto in dan največ vina v ptuje kraje izmed vseh evropejskih dežel. Trgovska pisma pišejo, da se prodaja zdaj na Francozkem (po naši meri) vedro dobrega vina po 5 gold., in najboljega po $12^1/_2$ gold. s posódo vred, — tedaj cenejše kakor pri nas, kjer je po tolikošni ceni vino brez posode. Vzrok tej nizki ceni je deloma to, da se malo vina povžije, deloma pa to, ker imajo še stare zaloge od prejšnjih 5 dobrih vinskih let. — Na Laškem so pridelali lansko jesen toliko vina, da ga zdaj vozijo na Kranjsko in Štajarsko, ko se je poprej hrvaško vino vozilo na Laško.

* Kaj dela ažijo na našo trgovino? Vzroki zdanji slabi ceni vseh gospodarskih pridelkov niso samo pomanjkanje denarja in obilnost lanskih pridelkov, ampak to tare našo trgovino zeló, da ptujih kupcev ni zato, ker je padel ažijo na srebrni denar do 1 ali $1^1/_2$ odstotka. Ko je v poprejšnjem času ažijo stal na 20 do 30 odstotkov, so vreli laški, švajcarski, bavarski (parski), saksonski in pruski trgovci po vsaktero robo v naše cesarstvo, kjer so svoj srebrni denar s tolikim dobičkom spečali za papirnati naš denar. Zato ne morejo zdaj naši trgovci prodati ne žita, ne vina, če tudi je oboje dobro in cena zeló zmerna. — Tako smo se rešili enega zla, a padli smo zdaj v drugo, dokler ne prisili manjši pridelek zapadne Evrope, da se zopet vrne k nam, kjer zdaj Angleži kupujejo govejo živino, ki jim jo je kuga toliko pomorila.

* Vožnja sená iz Amerike v Evropo. Prebivalci severne Amerike, odpočivši se od strašne voj-

ske, že zopet bolj mislijo na trgovino, in ker so slišali, da manjka živinske klaje v Evropi zavoljo lanske suše, pripravljajo velike pošiljke sená na ladijah. V ta namen se senó s posebnimi stroji (mašinami) preša ali stiska, tako, da 18 kubičnih čevljev drží 5 centov sená. Amerikanci se nadjajo, da bodo cent sená (z vštetimi vsemi stroški) prodavali po 50 krajcarjev — tedaj veliko cenejše od naše domače cene!

„Gosp. L.“

Pisma do naših ljudí po Kranjskem
o novih srenjskih zadevah.

2. Pismo.

Da dokažemo potrebo velicih občin (srenj), ker le take morejo kos biti važnim opravilom, ki jih dobí vsaka občina v prihodnje, deloma v tem, da si obširne občine lože zberó za ta opravila pripravnih mož, pa tudi lože stroške zmorejo za vdinjanje izvedenega občinskega pisarja, smo obljubili v 1. pismu, da hočemo iz nove občinske postave povzeti obsežek opravilnega področja, ktero doide novim občinam.

Čujte tedaj!

Občinsko opravilno področje je dvojno:

a) domače lastno, in

b) izročeno.

V domače, to je, v tisto področje, v kterem smé občina, držeč se danih državnih in deželnih zakonov (postav) sama za sebe po svoji volji ravnati in gospodariti, spada sploh vse, kar se najprvo tiče občinskega prida, ter se dá v sami občini z njeno lastno močjo opraviti in zvršiti.

Po tacem posebno semkaj spada:

1. Da smé svobodno gospodariti z občinskim imetkom (premoženjem) in z občinskimi rečmí;

2. skrbeti, da je človek in lastnina brez nevarnosti;

3. skrbeti, da se trdijo občinske ceste, potje, prostori in mostovi, ter da se brez nevarnosti in težave hodi in vozi po cestah in vodah, in da se polja varujejo škode;

4. skrbeti, da je dober živež na prodaj, in paziti na semnje in trge, posebno pa na mero in vago;

5. skrbeti za zdravje svoje občine;

6. paziti na posle in delavce, ter gledati, da se izpolnuje zakon za posle;

7. skrbeti, da se ne bode delalo v občini pohujševanje;

8. dajati ženitevske oglasnice, kakor veleva gubernijska naredba 1. marca 1832. leta, št. 4246;

9. skrbeti za uboge in za občinske dobrotne zavode (naprave);

10. paziti na zidanje in ogenj, in skrbeti, da se izpolnuje zidovanski red, in dajati zidovanske privolitve;

11. imeti po tistih pravilih, ki jih zakon (postava) odloči, neko moč do srednjih učilnic (šol), ktere vzdržuje občina, potem do ljudskih učilnic, in skrbeti, da se ljudske učilnice napravljajo, vzdržavajo in zakladajo, kolikor ta dolžnost ne veže učilniških (šolskih) patronov, koder so še;

12. da ljudí, ki se pravdajo med seboj, poskuša poravnati po možéh, izvoljenih izmed občine;

13. da sme iz prostih rok na dražbo (licitando) prodajati premične rečí, in da sme iz prostih rok po dražbi v zákup (štant) dajati nepremične rečí.

To je domače lastno opravilstvo občine.

Država pa iz viših namenov po posameznih občinah nektera opravila krajnega nadzorstva ali rédarstva (policijstva) lahko po zakonu izročí posebnim svojim ljudém.

Državni in po njih deželni zakoni odkazujejo izročeno občinsko področje, to je, da so občine dolžne pomagati pri tistih opravilih, ki se tičejo splošne državne ravnave (uprave).

Opravila, ktera izročuje ces. vlada občinam, niso tù na drobno našteta, ker se to že naprej ne more odločiti, kaj občinam utegne doiti po državnih in deželnih postavah. To pa je gotovo, da ta opravila utegnejo različna biti in da bode v to treba izvedenega opravnika (pisarja) na strani županovi.

Iz vsega tega pa je očitno, da prihodnje občine bojo častitljive naredbe, gospóske svojim sosedom. Ker bo le 11 cesarskih okrajnih poglavarstev, se že tudi iz tega lahko sodi, da vprihodnje ne bo vsaki občini blizo cesarska gosposka in je tudi treba ne bo, ker bojo občine same opravljale veliko tega, kar dosihmal imajo ces. gosposke v rokah.

Ako prevdarite zdaj vse to, recite, kaj bode pravo: ali majhne soseske, ki so to, kar kajžar med večimi posestniki, ali pa velike, ki imajo za se in pred svetom veljavo?

Mislimo, da Vam odgovor ne bo težák.

Zato, možje, ki ste prebrisane glave in imate srce za samostojno občino, delajte in prizadevajte si, da se napravijo, kakor smo v 1. pismu rekli, kolikor mogoče, velike občine!

Národno-gospodarske stvarí.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Pustimo cerkve in gledišča, pa podajmo se k obrtnikom in trgovcem.

Angležka ima po naravi svoji vse to, kar obrtnijo in trgovino zadeva in s tem bogastvo pospešuje; ni menda zemlje po naravi (natori) sami tako za trgovino stvarjene in pripravne kakor je Angležka. Otočani so povsodi več ali manj trgovati primorani, in kakor je sila in potreba skoro v vsaki zadevi najbolja učiteljica, tako je tudi pri obrtnii in trgovini; vrh tega so britanski otoci prav na razpotji vsem narodom zapadne Evrope, ki vrlo tržijo. Po takem bi morali nehoté Angleži trgovati in blago prevažati, dasi tudi na pr. na otocih ne bi bilo nobenih pridelkov. Vendar o tem ni tako. Angležka ima vsega obilo, kar obrtnijo in trgovino stvarja in pospešuje, to je, obilo krepkih in izurjenih delavcev, obilo dobre železne rude, obilo dobrega in cenega premoga (in ti dve rudi ste ji na večo korist in veče vrednosti kot je bilo Španii vse zlato); primorje je povsodi za dobre in lepe loke ali ladjostaje pripravno, kterih je zato tudi obilo; reke so, dasiravno kratke, pa globoke in široke tako, da po štiri ure in še dalje v deželo po njih največi parobrodi ali barke plavati morejo.

Ako vse to pomislimo, se ne bodemo čudili, da je trgovina in obrtnija na Angležkem bolja kot drugej, kjer vseh teh pripomočkov ni ali vsaj v taki razmeri ne. Al poleg tega so še pri Angležih druge okolnosti, ki so njihovemu napredku bolj ugodne kakor drugim narodom; to bodemo po natančnejem opazovanji videli.

Začnimo pri prostih delavcih (rokodelcih) in obrtnikih.

Vsak delavec od zadnjega tovarja do prvega mašinskega umetnika služi na Angležkem več kakor v Avstrii. Vsak prost pa marljiv krojašk pomagač (žnidarsk ksel) si tukaj zasluži na teden po 10 gld., boljši delavci pa v fabrikah po 15, 20, 25 gold. na teden. Kakor sem že rekel, je delavcev tukaj obilo; vendar dobre in izurjene roke imajo vselej dela. Nemških delavcev, kakor v obče Nemcev, ki prav po prislovici „s trebuhom za kruhom“ povsodi sreče iščejo, je tukaj

mnogo, in rekel bi, da jih najdeš v vsakem kotu, kakor judov. Največ je Šlezvik-Holštajncev, Meklenburčanov, Hanoverancev, Prusov itd., pa v obče se more reči, da kar se množice tiče, je prav „low people“ (izgovarjaj lo pipl) kakor Angleži pravijo, ali „bassa gente“ kakor jih Italijani imenujejo. Se vè da tù se morajo izvzeti pošteni in visoko omikani Nemci, kterih je tudi na Angležkem mnogo, ali ti se sramujejo svojih rojakov, in kar morejo, se njihove dotike varujejo, kar je v resnici tudi vsakemu treba. Vendar Nemci se tukaj kakor hitro mogoče angležkega jezika naučijo in v vsem poangležijo kolikor morejo. Prišedši na Angležko se je kdo imenoval na pr. „König“, čez dve leti ali že čez dva meseca se imenuje „King“, „Schmidt“ se piše „Smith“ itd. Tukaj je konec tistega „kulturonosnega“ obnašanja, s kterim se pri nas na Slovenskem šopirijo mnogi prenapetneži in drugi za njimi bandero nosijo. Poleg Nemcev vidiš na Angležkem mnogo poljskih judov in ti zamazanci se tudi povsod nahajajo. Mnogo Nemcev in teh judov, ki so namenjeni v severno Ameriko, pa nimajo dovolj pomočkov in ne znajo angležkega jezika, ostane tukaj tako dolgo, da si to oboje pridobi in potem roma za srečo dalje čez ocean (morje).

Vsak Angležž, bodi si džentlmen (gentlemen) ali tovar, za tem teži, da ima vse „komfortable“, to je, vse priročno in povoljno; da dobro in prijetno živí, delavec dela redno vsak teden; nikoli ga kak svetek (praznik) ne moti in v nedeljo se spočije; zato so dobri delavci navadno tudi premožni.

Delavski ali rokodelski in obrtniški stan na Angležkem je znamenit in njegova važnost prihaja od dne do dne veča; napredovaje v premoženji, napreduje tudi v državni svobodi; vredno je tedaj, da omenimo in pregledamo glavne vredbe, ktere delavskim stanom angležkim (working men classes) najbolj k napredku pomagajo, to je, njihove klube (clubs) ali družbe.

Tako praktičnih in koristnih družeb, in toliko na število prav „par excellence“ menda nimajo nikjer delavski ali drugi stani kakor na Angležkem; tù se spolnuje načelo: „z združenimi močmi“, kakor ono „time is money“ (izgovarjaj tajm is moni), to je, čas je denar. Ti klubi angležki dozdevajo se mi velike znamenitosti po svoji osnovi, in primerjaje jih z vlado in konštitucijo združenih držav se mi dozdeva, da je ta iz angležkih klubov priklila ali osnovana bila; pa po tem, kar sem v „Novicah“ o klubih pisati namenjen, lahko to stvar vsak čitatelj sodi ali imam prav ali ne, če le malo pozná vladino ali konštitucijno življenje in vredbo severne Amerike.

V obče se more reči, da ti klubi angležki so bili nekdaj, so zdaj, in bodo tudi vprihodnjič gojišče obče svobode, pravega življenja konštitucijnega in demokratičnega, pot k občemu napredku. Klubov je na stotine, vendar glavna stvar in vredba pri vseh ena in ista; omeniti hočem tedaj po imenu tukaj le nekterih, na pr. Order of Druids (red Druidov), Order of odd fellows (red pavlihov), Order of forester (red gozdnjakov), Order of Shepherdesses (red ovčaric) itd.

Takošnih redov je na Angležkem veliko število in govoril sem o teh redoskih ali klubskih zadevah z Amerikanci iz Novega Jorka, ki so mi pravili, da v Ameriki se število in bogastvo takih redov neizmerno množí. Order, to je red, se vsak klub imenuje. Da me slovenski bravci do dobrega razumejo, omenim to, da to so prav redi kakor pri nas red frančiškanski, kapucinski itd., pa ti so posvetni ali delavnih ljudí, ki imajo namen delo in obče blagostanje pospeševati.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Okrožnica

knezoškofovega konzistorija ljubljanskega.

(Dalje.)

Poglejmo zdaj: ali je našemu kmetu in prostemu ljudstvu sploh res nemščine potreba, kakor okrožnica *) trdi, ali ne. V mislih pa imamo tisto obilno množico naših ljudí, ki iz nižje ljudske šole prestopijo v djansko življenje, ki viših šol ne iščejo, kterim tedaj ljudska šola ni pripravljalnica za više šole, temveč izobraževalnica za življenje. In to je po štatistiki največa stran našega naroda; to je, ne bomo se motili, več ko 80 odstotkov vseh prebivalcev naše dežele.

Ta del našega ljudstva je skoraj brez izjeme namenjen, da v potu svojega obraza obdeluje mater zemljo, da prideluje potrebni živež sebi in drugim, ali da se pečá z rokodelstvom. On je, skoraj brez izjeme, privezan na grudo svoje zemlje; na njej živí, na njej ga tudi zagrebó; le sèm ter tjè zapustí kteri svojo domačo vas, bodi si, da gré kam služit, ali da mora v vojake, ali da s kako trgovino poskusi po svetu; ali večina — lahko rečemo, 90 izmed 100 — nikdar ne gré iz svoje vasí, ko k večemu, če je treba v cerkev ali na semenj.

Prašamo tedaj: kedaj in čemu potrebujejo taki nemščine?

Ali je morebiti potrebujejo v svoji domači vasi, v svojem rojstnem trgu ali mestu, da jih ljudje razumejo? Gotovo ne, zakaj naše vasí, naša mesta in trgi po deželi so še čisto slovenski, in zunaj Kočevja in ljubljanskega mesta bi lahko na prste seštel vse tiste, ki ne znajo slovenskega. Ljubljana ima nekoliko več Nemcev, ker tukaj obilo tujcev ostaja. Vendar koliko jih je neki tacih, da bi čisto nič našega jezika ne znali? In če ga ne znajo, se menda vendar ne bojo zavoljo njih naši ljudje njihovega jezika učili? Še celó po Kočevji znajo možaki po veči strani toliko slovenščine, da se z našimi ljudmí razumejo.

Ali potrebuje Kranjec nemščine za cerkev? Tudi ne, zakaj cerkev je, hvala Bogu! naši narodnosti pravična; ona slovenski narod po slovenski podučuje.

Ali za kancelije, porečete, je treba nemščine; da bi ljudje razumeli, kaj se po kancelijah govorí in piše. Res je, to moramo pritrditi, zavolj naših kancelij bi moral kmet in vsak drug človek nemško znati; toda samo do tistihmal, dokler si bodo uradniki domišljevali, da je ljudstvo zavolj njih na svetu, a ne oni zavolj ljudstva; dokler ne obveljá postava in cesarjeva volja,

---

*) Za trdno smo izvedeli, da prečastiti konzistorij ni deležnik te okrožnice; osnovana večidel vsled vladnega napotka po referentu gosp. Zavašniku ni bila ne posvetovana ne sklenjena v konzistorii. Tako ravnanje se pač nikakor ne vjema s šolsko postavo „Politische Verfassung der Volksschulen für die österreichischen Provinzen“, ker po §. 8, 11. in 12. v rečeh ljudske šole, ki se tičejo pedagogično-didaktičnih predmetov, razun konzistorija nihče sam ob sebi ne more veljavnih sklepov delati; nad konzistorijem pa stojí deželna vlada. Tako veleva ces. ukaz od 11. avg. 1805. leta. — Zdaj pa še nekaj. Deželna ustava (Landesordnung) od 1861. leta res da še ni v vsem veljave dobila, vendar bi bil moral gosp. referent v njo pogledati, da bi bil videl, da §. 18. v II. 2. „die näheren Anordnungen inner der Grenzen der allgemeinen Gesetze“ v šolskih zadevah oklicuje za področje deželnega zbora „als Landesangelegenheiten“, — po kterem gre že zdaj saj toliko deželnemu zboru, da se brez njega samovoljno to ne predeluje, kar je dozdaj bilo. Če tudi večina deželnega zbora ni sprejela odborovih predlogov o šolskih zadevah, smo si vendar v svesti, da sl. ministerstvo ne bo prezrlo tega, kar je odbor na korist ljudske omike temeljito dokazal.

*

da se zapisniki pišejo nemški namesti slovenski, in dokler bodo zoper razločni ukaz g. državnega ministra Belkredija slovenskim ljudém po nemški dopisovali namesti po slovenski, sploh dokler bo v ravnopravnem oziru vladala bolj uradniška samovoljnost kakor naravno pravo. To pa vendar ne bode trpelo na veke.

Naj se samo pogleda na geografično lego kranjske dežele — pravi okrožnica. Mi smo pogledali. In kaj smo našli? To, da je kranjska dežela okoli in okoli od Slovencev in sploh Slovanov obdana, in toraj da Kranjec ne samo v svoji domačii, temuč tudi sè svojimi najbližnjimi sosedi brez nemščine izhaja. Res je sicer, da naši dalnji sosedje proti severju so Nemci; al ravno tako so nam proti zapadu, jugu in izhodu sosedje Lahi, Hrvatje, Srbje in Magjari, in zatoraj bi okrožnica, ako bi bila doslednja, morala ukazati učenje vseh teh jezikov; zakaj če se imajo v ljudski šoli (!!) sosednjih narodov jeziki učiti, ni razumeti, zakaj samo severnih, drugih pa ne? Zakaj, kdor bi trdil, da ima naše prosto ljudstvo več opravka sè severjem, ko z druzimi stranami sveta, ta pač naših okolščin ne pozná; drugače bi vedel, da naši prosti rojaki (zunaj Kočevarjev), ako gredó na tuje kruha iskat, na Nemško, kakor tudi na Laško ubogo malo zahajajo. Pa česa bi tam tudi iskali? Nemcem in Lahom samim domá kruha pomanjkuje, ter silijo k nam. A nasproti je gola resnica, da gré vsako leto na stotine naših ljudí na Hrvaško, Ogersko, Srbsko, ter si ondi kruha služijo; tako, da če bi se že pri učenji jezikov gledalo na tiste, ki si imajo zunaj dežele kruh služiti, moramo reči, da tudi v tem oziru nam je slovanski jezik od veče koristi in potrebneji, kot nemški.

Al tudi tega ne previdimo, če se imajo v ljudski šoli sosednji jeziki učiti, zakaj se ta šega le edino pri nas vpeljava, drugod pa ne? Sej imajo tudi drugod sosede. Avstrijski Nemci imajo na pr. proti severju Čehe, proti jugu Slovence in Lahe za sosede. Zakaj se v njihove ljudske šole ne vpelje češki, slovenski ali lački jezik? Če so tuji jeziki v ljudski šoli tolika dobrota, zakaj se ne privoščijo tudi avstrijskim Nemcem?

Nemškega jezika — pravi okrožnica — potrebuje, kdor ima kupčijo ali obrtnijo. Ne bomo čisto odrekli. Al to pa sopet vemo, da kdor pri nas domá kupčuje in obrtuje, ta sè slovenščino prav lahko izhaja; kdor ima pa z vnanjimi sosedi opraviti, potrebuje ne samo nemščine, ampak tudi laščine, francoščine in angleščine. In tudi ta potreba ne zadeva samo nas Slovencev, ampak enakomerno vse naše sosede. Ali morebiti Nemec od Slovenca ne kupuje, Slovencu ne prodaja? Ako se ima tedaj Slovenec učiti nemščine zavolj kupčije z Nemci, zakaj se Nemec iz istega vzroka ne učí slovenščine? To vendar preveč diší po podložtvu!

Tudi za vojaka — pravijo — je neskončno dobro, če nemško zná. Ne bomo tajili, da utegne to komu prav priti. Ali tega ne razumemo, kaj bi to celemu narodu koristilo, čemu bi se zavolj nekterih vojakov ves narod nemškega jezika učil? Zakaj ko bi tudi vsak naš prosták ali gmajnar trd Nemec bil, kakor na pr. nemški Korošec ali Štajarec, kaj bi si bil zavolj tega na boljem? Ali morebiti v nemških polkih ni prostákov? Ali tam ne stojé na straži, ne jedó komisa kakor pri nas? Ali so tam morebiti sami koproli in častniki ali oficirji? Res je sicer, da bi se potem častnikom ne bilo treba slovenskega jezika učiti, kakor jim je zdaj cesarjeva zapoved; toda prašamo, ali bode za naše domačine bolje, ako bode vsak Nemec odkodar koli v našem polku lahko častnik postal?

Da sèm ter tjè kacemu poslu ali služabniku ni od škode, če nemško zná, okrožnici radi verjamemo; al tudi zastran poslov se nam dozdeva, da jim je sploh na Kranjskem vsega druzega bolj potreba, ko nemščine. Zakaj, kdo na Kranjskem ne zná vsaj toliko našega jezika, da se s posli porazume? In ako razume gospôda pôsla in pôsel gospodarja po slovenski, čemu jima je neki potem še nemščine treba? Če pa kak imeniten tujec pride v našo deželo, ta pa tako večidel tudi tuje posle seboj pripelje. Najteže je pa to razumeti, zakaj bi se zavolj tega ali unega pôsla, ki nemškega potrebuje, ves narod v ljudski šoli moral z nemščino ubijati!!

Tako menimo, je dokazano, da našemu prostemu ljudstvu sploh nemščine ni potreba; in prečudno je, zato, ki ima ta ali uni — morebiti izmed sto eden — od tujega jezika dobiček, ves narod s tujščino siliti, po nepotrebnem mu denar in zlati čas tratiti s slovnico nemško in namesti naukov, ki bi mu bili za praktično življenje zares koristni, na priliko, natoroznanstva, natoroslovja, kemije, zemljoznanstva, občne povestnice *), prav po domače za toliko razloženih, da se otrokom glava in očí odpró, da si pozneje kot poljedelci, sadjerejci, živinorejci, rokodelci itd. morejo toliko lože prisvojiti za svoj stan krvavo potrebnih vednosti. **)

Pa ne samo, da je nemščina našemu prostemu človeku nepotrebna, ona mu je še celó od škode v tem oziru, ker rodí večidel napuh in prazno baharijo. Kmet je videl, da se je nemščina v zvezde kovala, — da le tisti je kaj veljal, ki je nemški znal; pa si misli, Bog vedi, kaka imenitnost je to, če se človek po nemški odreže. Zatorej naletiš bahača, ki se ti bo po nemški vtikal, kjer se bo koli mogel. Čeravno nobene prav ne pové, in ti lomasti, da sam sebe ne razume, in da ga od velikega truda kar pot polija, vendar meni, da mora nemško biti. Pa kakošna so še le njihova pisma! In koliko se tak bedák domišljuje! Noče več „pauer“ biti, in če ga boš vikal, namesti onikal, to bo zamera do smrti.

Prašamo tedaj: čemu je pač takemu nemščina? Ali mu ni na sramoto in večkrat še celó na škodo? V materni besedi bi povedal svoje misli lepo, razumljivo, logično, — po nemški se spakuje, da je grdoba. Lep in razločen pogovor v domačem jeziku bi mu delal čast in dajal spoštovanje; napačno in neslano razveranje v nemščini mu je na sramoto. Zakaj kdor ga sliši, mora si misliti, kakova pamet je tega človeka, ki tako nepravilno, tako zmedeno govorí? Kolikokrat se pa tudi dogodí, da tak človek pičlega jezikovega znanja kaj druzega reče kakor misli; da druge napak razume na svojo veliko škodo? — Ako bi tak človek po svoji nemščini znal bolje orati in kopati, bolje živino rediti in gospodariti, naj bi že bilo; — ali večidel je ravno narobe, ker ga baharija znaša, in ker stvarí pripisuje vrednost, ki je za-nj nima nobene!

(Konec prihodnjič.)

---

*) To spoznavajo vsi modri možje; zato je rekel g. Fr. Eimuth v vélikem zboru kmetovavcev na Dunaji 16. maja 1857: „Potrebno je in po mojih mislih je prva potreba, da se drugače osnujejo naše šole po kmetih, in to tako, da se razlagajo kmečkim fantom že v teh šolah, saj po večem, vsi tisti nauki, ktere bodo potrebovali pozneje kot kmetijski gospodarji.“ In slavni Chevalier je rekel: „Nauk v kmetijskih rečéh je pravi začetni nauk v ljudskih šolah.“

**) Naj nam nihče ne ugovarja, da se taki nauki ne dajó se ve da po domače (populär) in le v obliki začetnega nauka dopovedati tudi mladini. Vrtovčeva slovenska „kemija“ svetu slavno priča, kako se dajo najbolj učene rečí tudi prostemu človeku razumljivo povedati.

Dopisi.

V Buda-Peštu 12. aprila. V. — Prihodnji teden imajo poslanci zagrebškega deželnega zbora v Pešt priti v razgovor, v kako zvezo naj bi vprihodnje stopila trojedina kraljevina k ogerskemu kraljestvu. Ker je hrvaški deželni zbor svoji deputacii na tanko meje zaznamoval, kterih pri obravnavah v Peštu nikakor ne sme prestopiti, in ker bode potem ves hrvaški deželni zbor zvezne obravnave z ogerskim deželnim zborom pretresal in potrdil ali pa zavrgel, se ni bati, da bi hrvaški poslanci v Peštu na led speljani bili. Ogerski deželni zbor je v te obravnave tudi 12 odbornikov izvolil, same trde Magjare, med kterimi je tudi glasoviti baron Eötvös, zagovornik nemškega gospodstva nad Slovani v dedičnih deželah avstrijskega cesarstva. Radovedni smo, v kterem jeziku se bode obravnavalo; Magjari bodo svoj jezik v te prevažne razprave močno silili, Hrvatje se jim tedaj bodo morali krepko in odločno upreti, in to temveč, ker bi se Magjari vprihodnje vedno na to upirali, da bi se pri velikih zveznih obravnavah magjarski jezik upotreboval. — Za druge avstrijske Slovane bi bilo gotovo ugodnejše, ako bi se hrvaški deželni zbor ne bil za ponovljenje ogerske zveze odločil in bi trojedina kraljevina po vsem samostojna ostala. Da pa Hrvatje do Dunaja nimajo toliko zaupanja, kakor do Ogrov, tega je dunajska vlada sama kriva, ker je v preteklih letih tako očitno kazala, da Magjare z večimi pravicami obdaruje kakor druge narode, zlasti slovanske. Kar se narodne ravnopravnosti tiče, se Magjari res nikakor ne morejo pritožiti, da bi Nemci in Lahi kako prednost pred njimi imeli, ker pri vseh kraljevih gosposkah, izvzemši finančne, se vse opravlja v magjarskem jeziku, pa tudi finančne uradnije niso več čisto nemške; samo med seboj si še v nemškem jeziku dopisujejo; kdor pa kako prošnjo ali pritožbo v magjarskem jeziku finančnim gosposkam podá, kar je najbolj navadno, tudi v magjarskem jeziku odgovor dobí. — Da se pa tudi od nemagjarskih straní in v nemagjarskih okrajnah gosposkam magjarske vloge podavajo, temu se ni nikakor čuditi, ker fiškali in zakotni pisači, kteri večidel ljudém spise do uradnij narejajo, so zagrizeni magjaroni, če prav niso magjarske narodnosti. Gosposkam, posebno pa politiškim in sodnjim je najbolj všeč, če se jim le magjarske vloge pošiljajo; do deželne vlade in do deželne najviše sodnije je pa nemagjarskim vlogam pot celó zaprta. — Iz tega se lahko sodi velik razloček v narodnih zadevah pri ogerskih uradnijah in pri uradnijah v slovanskih deželah, ktere pod dunajskim državnim ministerstvom stojé. Nadjamo se pa, da enaka narodna ravnopravnost v Avstrii vprihodnje doide vsem narodom njenim. Tega nihče ne more tajiti, da se Magjarom v narodnih zadevah čisto nobene zavire ne delajo, marveč da se jim k narodnemu razvitku in izobraženju na vse straní pomaga — djansko in duševno. V dokaz tega navodim samo denarne podpore, ktere magjarski akademii vednosti in umetnij in magjarskemu gledišču v Peštu iz deželnih zakladov prihajajo. Ogerska dvorna kancelija na Dunaji v vseh svojih opravilih magjarski jezik upotrebuje, in dvorni kancelár pl. Majlath je brž ko ne na svoje mesto največ zavoljo tega poklican bil, ker so si ga Magjari za kancelarja želeli. Ravno tako so vse imenitneje službe na Ogerskem v rokah takih mož, kteri so Magjarom najbolj po volji. Ne vem, da bi ktero drugo deželo našega cesarstva v tej reči môgli z ogersko primerjati. — Govoré o narodnih zadevah, ki so vsakemu izbujenemu narodu predrage svetinje, mi pride na misel okrožnica ljubljanskega konzistorija, o kteri sem v poslednjih „Novicah“ bral. Prav v srce me je spekla; brez vsega druzega le to pravim: Videant Consules, ne quid fides fidelium detrimenti capiat! — Kako zdatno delajo Magjari za vtrjenje magjarizma, naj vam povem še to, da je ogerski primaš ali prvi ogerski škof v Estergonu (Gran) za gimnazijo v Trnavi, ktera skoraj samo slovaške dijake odgojuje, 200.000 gold. daroval, toda s tem pristavkom, da mora biti na tej gimnazii magjarski jezik na večne čase učni jezik!

Iz Trsta — piše „Il. Primorjan“ sledeče: „Znano je, da sta lansko leto gospoda Nabergoj in Primožič presvitlega cesarja prosila, naj se predrugačijo nektere rečí v tržaški okolici. Kar jima je presvitli cesar zagotovil, to je tudi spolnil. Naročeno je bilo tržaškemu deželnemu zboru, naj v mestnem zakonu nektere rečí prenaredí v prid mestne okolice. Ali deželni zbor je ta nasvèt odložil, temu nasproti pa sklenil, naj se 1800 okoličanov z mestom združi i naj se dadé mestu neke zastarane pravice. Ako bi to obveljalo, potem bi bila tudi prošnja zgorej imenovanih gospodov zastonj! Zvedeli smo, da državno ministerstvo ne dovoli tega, kar hoče deželni zbor. Toraj pridejo v prvem deželnem zboru zopet na vrsto želje naše okolice. Prav iz srca želimo, da ta zbor potrdi, kar mu je vlada priporočila, ker tako bi se okolici marsikaj polajšalo.

V Kanalu ob Soči 12. aprila. — Že od nekdaj so navadno bili laški dekani, ki so se večkrat le od ljudstva za silo slovenskega jezika naučili; med tem se je pa, se ve da, tudi ljudstvo veliko laških izrazov prisvojilo. Vrh tega je bilo vselej tudi mnogo nemških in laških uradnikov, ki so le za silo slovensko lomili, uradovali so pa po laško in po nemško. Po tem takem ni čuda, da ljudstvo materni jezik le slabo govorí, ker nevedé ž njim tuje besede meša. Priprost kmet svojega jezika ne čisla, ker sliši, da ga gospôda zaničuje; on hrepení po laškem in nemškem, deloma tudi zato, da bi se ne dal opehariti Lahu Goričanu, kadar po opravilih v mesto pride. Vendar je začel zdaj kmet spoznavati, da njegov jezik ni več tako neotesan, kakor nekdaj; tega ga prepričujejo novejše molitvene bukvice in druge knjige, ktere rad bere ali pa brati posluša; prepričuje ga tudi gladka slovenska beseda, ki mu s prižnice na ušesa doní. Izvedel je pa že on tudi, da njegov jezik ni več tako zavržen, kakor nekdaj, ker sama vlada ga spoštuje in mu vrata v uradnije odpira. Al kmet sam se ne drzne tirjati slovenskega uradovanja, ker se bojí, da bi ga ta ali uni kancelijski gospod pisano ne pogledal. — Nekteri občinski možje pa iz okolice in ž njimi bojda tudi en Lah, ki se je z našim jezikom seznanil, so sklenili, da vsaj v občinski uradnii bodo tirjali slovensko uradovanje, če ne, se bodo kam drugam pritožili. Nekteri „purgarji“ so pa silno zoper to, češ, da kmet pismene slovenščine ne razume, da ni mogoče najti tajnika, ki bi dobro znal pisati po slovensko itd. Toda že priprost človek zná take in enake puhle ugovore posekati, ker pravi, da vsak kmet slovenski jezik razume gotovo boljše kakor laškega ali nemškega. Ustmeno se mora vendar uradnik s kmetom po slovensko pogovarjati, zakaj bi se mu tedaj tudi ne pisalo slovensko? V cerkev hodi ravno tisto ljudstvo, kakor v uradnijo in vendar bi ti gospodje sami rekli, da je duhoven znorel, ako bi na prižnici začel po nemško ali po laško govoriti. Zakaj to? Kmet razume pastirske liste in vse, kar mu s prižnice in spred altarja po slovensko berejo; razume vse pridige, kar jih sliši od vseh treh duhovnov, ker, hvala Bogu, v čisti slovenščini govorijo vsi trije. In le samo uradniških dopisov bi to ljudstvo ne razumelo! Oj, logika! — Da ni mogoče dobiti sposobnega slovenskega pisarja, kaj tacega more trditi le tak Kanalec, kteri misli, da ves svet je v slovenščini tako neveden, kakor on,

kteremu slovenščina mrzi, kakor puranu rdeča ruta. Maternega jezika se noče učiti, ker hoče biti Lah po sili; dasiravno ga je slovenska mati rodila, dasiravno na slovenski zemlji, daleč od laške meje, živí; dasiravno laškega jezika dobro ne zná. Taki so tisti domačini, ki so se v goriških šolah tujega jezika in duha navzeli. V Kanalu so tudi tuji gospodje, pa so slovenskim tirjatvam bolj pravični. V uradnii sta dva Nemca in trd Lah, ki sicer žalibog brez tolmača nič opraviti ne more, in vendar vsi trije priznavajo pravico slovenskemu jeziku v uradnijah. Sami pravijo, da niso še slišali, da bi v Milanu po nemško, v Frankobrodu po laško ali v Petroburgu po španjsko se uredovalo. Tako nam je Nemec in Lah pravičen, ie marsikter domačin svoj materni jezik zaničuje in še celó v cerkvi brke viha in godrnja, če kako slovensko pesem sliši; slovenske knjige se še ne dotakne ne, kakor da bi bila strupena. Rodoljubne Slovence v pravem pomenu lahko seštejemo.*) Ako ravnopravnost národna po vsem ne prejme veljave, ki ji gré in ji je zagotovljena, omolkniti bodo morali še ti. Minuli postni čas je vrli gosp. dr. Tonkli nameraval kanalski „Leseverein“ v čitalnico prestvariti ali vsaj prekrstiti. Dobili so več „Lesevereinovih“ udov na slovensko stran. Al kaj se zgodí, ko pridejo na glasovanje? Zgoraj omenjeni Nemci in Lahi so glasovali za čitalnico; domači pa, in še celó taki, ki so poprej slovenski glas obljubili, so glasovali za „Leseverein.“ Čitalnica je tedaj splavala po vodi z 7 glasovi zoper 13! Druzega zdaj ne ostaja, kakor samostojno čitalnico napraviti; a malo upanja je, ker manjka trdne volje, toliko potrebne edinosti in pa — materialnih pripomočkov. Bog daj bolje! — To Vam drage „Novice“ naznanjam jez, ki me ne plašijo tisti ljudje, ki so oplašili Vašega dopisnika, ko jim je prav pohlevno povedal resnico. Kakor sršeni brenčijo, kadar jim kdo dregne v gnjezdo. Res, da resnica očí kolje, al resnica je od Boga, in luči ne smemo pod mernik staviti. Bog daj, da Vam morem vprihodnje kaj veselejšega pisati.

Iz Maribora 15. aprila. — Ker se prihodnjo nedeljo 22. t. m. praznuje zadnja slovesna beseda tega zimskega tečaja, pri kteri se bo predstavljala tudi igra: „Bob iz Kranja“, se uljudno vabijo vsi čč. člani čitalničini k tej zabavi, ktera se začne ob pol osmih zvečer. Odbor čitalničin.

Iz Idrije 12. aprila. ⊙ — Unidan so „Novice“ željo izrekle, naj bi se pri šolarski maši namesti „hier liegt“ večkrat zapela kakošna slovenska pobožna pesem. Gosp. ravnatelj so res vstregli tej želji, da se ne poje zmiraj „hier liegt“, kajti unidan smo slišali že tudi — „wir werfen.“ Schmerlingova okrožnica je nekdaj veléla, da je treba „mit feinem Verständniss die öffentliche Meinung in sich aufnehmen“; vidi se iz gori omenjene premembe, da v Idrii še vrlo ubogajo ono okrožnico.

Iz Loške okolice 16. aprila. —r. — Včeraj — v nedeljo — smo obhajali v Žabnici blizo Loke prav lepo slovenost, ki se v naših krajih redko nahaja. Pridni sadjorejec Matevž Šifrer je prejel častno sreberno svetinjo, ki mu jo je občni zbor kmetijske družbe podelil. Prišel je v ta namen v vsem našem okraji visoko spoštovani kranjski zdravnik gosp. dr. Bleiweis, kterega je sl. kmetijska družba kot svojega namestnika za to naprosila, z mnogimi gospodi iz Kranja in vpričo prečastitega g. fajmoštra Skubica in mnozih kmetov je Šifrerju pripel z narodnimi barvami okinčano medaljo na prsi s primernim nagovorom, v kterem je povdaril veliko čast, ki mu jo je družba skazala, da ga je s tem znamenjem postavila v prvo vrsto kranjskih sadjorejcev, in ga opominjal, naj vrlo napreduje v vrtnarstvu, ki ni samo le dobiček sadjorejcu, temuč vsej deželi itd. Zeló ginjen se je Šifrer gospodu doktarju zahvalil za veliko čast, ki ga je danes došla. Po končani tej slovesnosti je vsa množica se podala k gosp. fajmoštru, ki so jo preprijazno pogostili. Tu so se napivale mnogo zdravice, in ker se je rodoljubnim gospodom iz Kranja pridružilo tudi nekoliko gospodov pevcev čitalničnih, popevale so narodne pesmice, da je bilo kaj veselo. Žabnici ostane v vednem radostnem spominu ta dan, ki bode lepo tudi koristil napredku sadjerejnemu.

Novomesto 9. aprila. V. — Včeraj smo v tretje v naši čitalnici v igri in v petji slišali mile glase našega slovenskega jezika. — Ni še dolgo sèm, kar tukaj prebivajoči Slovenci niso vedeli, je li res, da so na slovenski zemlji, ali prebivajo marveč kot zapuščenci v ptuji deželi. Materni jezik je bil marsikteremu strašilo, in gledali so v njem le polom in prekucijo! Trdovratno, če tudi morda „mehkega srca“, pa so lazili zmerom tisto nenaravno pot, ob kterej po njih misli raste „Bildung-a.“ Tako pravijo; ali pa je temu res ali ne, ali če ne sedí marveč ob tej poti staro kopito, tega ravno do dobrega ne vém. — Kaj neki — ustili so se — je človeku moč v slovenskem jeziku kaj povedati, kar je znanstveno itd? Te besede so tem možem bile jutranja in večerna molitev, pa prepričati niso se dali, da temu ni tako. Ne vedé živahno sprehajajo se po njihovi vonjavni livadi, pa se ustavljajo besedam presvitlega našega cesarja, ki je obljubil vsem narodom svojega cesarstva: ravnopravnost. — Kje neki pa vidijo ti narodnjaki ravnopravnost? Če bi Gali danes še živel, našel bi, da pri nekterih še ni odgojen organ ravnopravnosti. Vendar pa še ne smemo obupati; v 7 ali 9 letih se človek vsaj telesno predrugači; — teže, a vendar se tudi predrugači duševno. Al, da pridem na svoj predmet, moram tukaj, če tudi nerad, končati svoje premišljevanje. Kakor je bilo že zadnjič rečeno, je čitalnični oder in vsa njegova naprava v prav lični podobi sad marljivega gosp. Wagner-ja, kteremu smem tù izreči javno pohvalo. — Včeraj so spravili naši dobrovoljci po vsem Slovenskem znano pomlajeno „Županovo Miciko“ na oder. Dvorana je bila zopet polna radovednih. Igralo se je pa tudi, da je bilo veselje. V gospodični Š. imamo prav krasno „Miciko.“ Njen ženin „Anže“ gosp. S. je izvrstno igral in pel. Ravno taka hvala gré „Županu“ gosp. K., ki je bil župan z dušo in s telesom. „Podgorska“, gospá O., „Glažek“, vinjen šribarček, gosp. R., „Süssmilch“, gosp. V., in „Windberg“ gosp. G. so se prav lepo vrstili okoli prejšnjih, ter tudi njim gré velika pohvala. — Ako bode čitalnica naša le zmirom s tako lepo združeno močjo svoje naloge spolnovala, gotovo bode dopolnila svoj namen!

Iz Ljubljane. *(Gosp. volilcem ljubljanskega mesta!)* Šestikrat stopa mestjanski volitni odbor pred Vas in Vam priporoča za volitev v mestni zbor (Gemeinderath) možé, kteri so Vašega zaupanja popolnoma vredni. Volitni odbor, zvest svojemu dozdanjemu načelu, priporoča Vam možé, ki so pokazali, da ljubijo domovino in narod naš, — kterim je mar zato, da si naše glavno mesto duševno in materijalno na bolji stan pomore, — kterim je razvitek samoupravja podlaga občinskega napredka, — kteri pa tudi na korist vsemu temu delati hočejo. Ne gledé na drugačne okoliščine volite edini po našem nasvetu in pridite vsi volit na odločeni dan prve volitve, pa tudi druge, ako bi ta potrebna bila, ker ta — druga — je enako važna. Mi tako-le mislimo: Ako gré mestu našemu dobro, gré dobro tudi posamnim mestjanom!

*) Radostni beremo v današnjem Matičinem naznanilu pristop mnogih rodoljubov iz Kanala. Vred.

Gosp. volilcem, ki volijo v pondeljek 23. dne t. m. 4 odbornike v 3. razred, priporočamo:
gospoda Jožefa Debevca, trgovca in posestnika,
„ Janeza N. Horaka, hišnega posestnika,
„ dr. Jožefa Orla, posestnika in ces. notarja,
„ Jožefa Šventnerja, hišnega posestnika.

Gosp. volilcem, ki v torek 24. dne t. m. volijo tri odbornike v 2. razred, priporočamo:
gospoda viteza Fr. Kalteneggerja, c. k. finančnega svetovalca,
„ dr. Lovro Tomana, advokata,
„ dr. Alojzija Valenta, c. k. profesorja.

Gosp. volilcem, ki v četrtek 26. dne t. m. volijo dva odbornika v 1. razred, priporočamo:
gospoda Antona Frölich-a, posestnika,
„ Jožefa Pleiweisa, trgovca in posestnika.

V Ljubljani 11. aprila 1866.

Mestjanski volitni odbor.

— V zboru kmetijskega odbora 15. dne t. m. je bil temeljito in po razmerah naše dežele dobro prevdarjeno sporočilo gosp. župana dr. Costa, kot družbenega odbornika, o prašanji, ki ga je družbi stavilo c. kr. ministerstvo pravosodja: ali naj se odpravi dozdaj veljavna postava zastran odrtije (Wucher) ali ne, enoglasno sprejeto, in ves spis, ki naj se pošlje ministerstvu kot spomenica, z občno pohvalo potrjen. Ogledovaje preteklost in druge države po svetu povdarja 1) posebno to, da ta postava je tako le na papirji, ker se po naravni ali krivi poti skor nobeden ne drží zapovedi, da bi se od 100 gold. jemalo le 5 ali k večemu 6 gold. obresti (činža), 2) da hranilnice (šparkase) so že odvezane te postave; po takem naj se odpravi zastaréla ta postava, zraven pa skrbi, da se osnovajo hipotečne (zastavne) banke. In, kakor smo gori rekli, pritrdil je ves odbor temu predlogu. — Ker v odbor za posvetovanje novih družbenih postav 23. januarja l. l. izvoljeni odsek še ni do zadnjega prevdaril osnove, ki jo je izdelal vitez Guttmannsthal, in ker se prihodnja vredba krajev poddružnic ne more popred ustanoviti, dokler ni politična organizacija gotova, se je sklenilo, da letni zbor družbini bode po navadi novembra meseca.

— Sl. c. k. deželno predsedstvo se je v posebnem dopisu od 11. t. m. predsednikoma čitalnice in „Sokola“ zahvalilo za zdatni dar, ki je ubozim Dolencem došel po gledišči, z občno pohvalo sprejeti „besedi“ 2. dne t. m. in jima naročilo, naj se v imenu deželnega predsedstva zahvalita vsem, ki so kakor koli pripomogli k milodarni tej „besedi.“

— „Triglav“ nam iz Dunaja donaša veselo novico, da je državno ministerstvo razprave deželnega zbora o predlogu dr. Bleiweis-a zarad šolskih zadev natanko pretehtalo in našlo, da odborovo sporočilo ima veliko resnice v sebi. Da se v naših sedanjih poglavnih ljudskih šolah učenci ne naučijo ne slovenski ne nemški (zavolj tiste nesrečne mešance!) potrjujejo tudi izvedenci; ministerstvo hoče, da se temu v okom pride in se bode za to v prevdarek vzelo, kar je nasvetovalo odborovo sporočilo; — v realkih in gimnazijah vidi ministerstvo, da slovenščina peša in da se mora drugačna pot nastopiti; ako bi se v tem tako ravnalo, kakor veleva „osnova za organizacijo srednjih šol“ od leta 1849. o maternem jeziku, bi se pač kmali obrnilo vse na bolje. Če tudi sl. ministerstvo zdaj še ne bo po vsem izvršilo predloga gori omenjenega, vendar ne bo dopustilo, da se ne zboljša to, kar se že zdaj po postavah zboljšati more. — Bravši to novico, ki nam saj nekoliko lajša potrta srca, prašamo našo sl. šolsko oblastnijo: kam se je zgubil ukaz c. kr. ministerstva za bogočastje in nauk od 8. avgusta 1859. leta (natisnjen v državnem zakoniku od 20. avgusta) zarad gimnazijskih šol? Ni od več, da ga navajamo v glavnem obsežku tukaj: „V gimnazijah — pravi — tacih dežel, kjer večina ljudstva ni nemškega jezika, nima več veljati ces. ukaz od 9. dec. 1854, po kterem je v viših razredih večidel moral biti učni jezik nemški, ampak le toliko se ima povsod nemščina učiti, da jo govorí in piše vsak, ki je gimnazijske šole dovršil.

— Da hranilnica naša nikakor ni več skópa s posojili po kmetih, pričala je zopet seja v pondeljek, pri kteri je 47 posojil dala večidel v manjših zneskih po 100 do 300 gold., nekoliko pa tudi večih na dolensko, notranjsko in gorensko stran, kjer so ljudjé čedalje v večih denarnih stiskah.

— Iz Krškega donaša „Triglav“ novico, da že prihodnjega majnika meseca bode novi most čez Savo pri Krškem gotov in da bode prav trden in lep most.

— V petek 20. dne t. m. popoldne ob 5. uri ima pravoznanska družba v dvorani mestne hiše svoj letni zbor.

— Ravnokar sta nam iz Prage došla dva zvezka izvrstne Grbčeve „Lire Sionske“, 4. list za mesec april, in 1. list za januar. Nadjamo se, da noben učitelj na Slovenskem in noben cerkveni pevec ni brez „Lire Sionske.“

— Življenjepisu, ki ga je spisal gosp. pl. Radič, pridjana podoba Valvazorjeva se dobiva v bukvarnici Wagnerjevi po 30 kr.

— Od gosp. A. Zupana se napoveduje slovenska štenografija, — od gosp. Fr. Marna slovenski prevod Körnerjevega Nikola Zrinskega, — za 20. dan pa 1. zvezek „Klasja z domačega polja.“

— 6. list Lukšičevih „Slavische Blätter“ je zopet poln lepih stvarí, med kterimi je posebno mična slovaška národna pripovedka „Lubka.“

— *(Poslano.)* „Zukunft“ na Dunaji donaša zdaj poredoma dopise iz ogerskega dež. zbora od moža, ki je prijatel ondašnjih slovanskih poslancev. Tudi slovenske zadeve so vrlo zastopane; posebno kažemo tù na „kamnitna pisma iz Krasa.“ Naročnina je 3 gold. 50 kr. za četrt leta, na mesec dni pa 1 gold. 30 kr.

— *(Naznanilo.)* Kmetijska naša družba je prejela srečk (lozov) za kmetijsko razstavo, ki bode maja meseca na Dunaji. Srečke se dobé v pisarnici naše kmetijske družbe (v Salendrovih ulicah) po 50 nov. krajc., s kterimi dobí, kdor je srečen, kmetijsko orodje, celó živino itd. Sezímo po njih!

— Druga „beseda“, ki jo je v nedeljo napravila čitalnica, združena z „južnim Sokolom“ v gledišču, izvršila se je na vsako stran zopet tako slavno, da se je vsacemu rodoljubu srce širilo o njenem izidu. Gledišče v vseh prostorih čez in čez polno, kazalo je zopet, da še ni propala bela Ljubljana, in kar sta „Sokol“ in čitalnica kazala ta večer svetu, pričalo je visoko stopnjo umetniško. Klasični zbor „Jadransko morje“, spremljan na glasoviru res izvrstno po gospodičini M. Hohnovi, komično „Radostno potovanje“, in impozantna „Popotnica Templarjev“ zbudili so pod vodstvom Fabjanovim tako občno navdušenje, da se je gledišče zibalo; tako pa je tudi z veliko pohvalo pel gosp. V. Koloretto Ipavčevo „Vabilo“ in Mašekov „Kam?“ — Za tem muzikalnim delom je sledila burka „Kljukec je od smrti vstal“, ktero sta gospoda Drahsler in Koblar tako izurjeno igrala, da bi lahko marsikterega gledišcinega komika poslali k njima v šolo; uni živo srebro, ta osebljeni patos. Ni tedaj čuda, da smeha ni bilo ne konca ne kraja. Po „Kljukcu“ pa je stopil „Sokol“ s svojimi produkcijami na oder; skupine (grupe) 16 „Sokolov“

so, ako bi še treba bilo, pritrdile slavo „Sokolovo.“ Krona današnji „besedi“ pa so bili marmorni kipi (štatve) starinske in sedanje plastike po Kanovi, Thorwaldsen-n, Götzenbergu, Schwanthalerju itd., ki sta jih predstavljala gospóda F. Vidic in V. Koloretto. Vse se je čudilo tem predstavam, ki jih Ljubljana v taki krasoti in dovršenosti ni še videla; vsaka sitvacija je bila tako estetično posneta po podobah gori imenovanih umetnikov in po prekrepkih telesih tako pred očí postavljena, kakor da bi jih bili oni mojstri res iz marmora izsekali bili. Težko bi bilo reči, kaj je bilo lepše mimo druzega. Zavzeto občudevanje se je na posled razlilo v viharno pohvalo, in res prav po zasluženji. — Govorivši o „Sokolovih“ produkcijah, naj omenimo gospoda Novaka, ki je pri vajah njihovih jim marsiktero zanimivo novost pokazal.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Kar smo vedeli danes teden zavoljo vojske, to vemo danes; nič še ni gotovega. Včasih se prikaže žarek mirú, a kmali zgine kot veša. Na Pruskem in Laškem se delajo čedalje veče priprave za boj. Zdaj je vrgla pruska vlada nasvèt neke prenaredbe „nemškega bunda“ vmes; al bati se je, ako je res tak, kakor ga popisuje parižki časnik „Memorial diplomatique“, da ne bode oljka mirú izrastla iz tega semena; — pruska vlada namreč hoče trojno skupnino: eni — severni — naj bode Prusija matica, drugi — južno-zahodnji — Bavarija; tretja, samica, naj bode Avstrija. Govorí se, da francozka vlada postavi na nemško in laško mejo svojo armado, da pazi, kaj bode; ruska se tudi oborožuje čedalje bolj, in celó turška hoče 60.000 vojakov pripravljenih imeti, ki naj bi čuli nad krščanskimi deželami in planili v Moldavo in Vlahijo, ako bi treba bilo. V teh podonavskih deželah pa je vse zeló zmedeno; eni si celó domišljujejo ljudovlado (republiko), drugi pa nasvetujejo princa Karola Ludevika Hohenzollernskega, ki je nekdaj bil pruskega ministerstva predsednik. — V Galicii je obljuba Nj. Veličanstva, da se bode želja ondašnjega dež. zbora po galicijskem dvornem kancelarju ob svojem času v resni prevdarek vzela, med Poljaki izbudila veliko radost; tudi Rusini bi bili tega veseli, ako bi jim žalibog! Poljaki ne bilo to, kar so magjaroni in nemškutarji v druzih deželah. — Veselo novico donaša „Graz. Ztg.“, da državni minister si neki zraven sebe želí svetovalcev iz vsake deželne skupine. — Kakor „Czas“ pripoveduje, so presvitli cesar v pogovoru s poljsko deputacijo kazali, da jim Schmerlingovo ministerstvo ni kaj v blagem spominu. — Češki časniki pripovedujejo, da Njih eskc. grof Leon Thun, bivši minister, začasno nadomestuje prvega vrednika dunajskega časnika „Vaterland“, ker so lastniki tega časnika dozdanjemu vredniku nanagloma slovó dali. — Popotnikom v Jeruzalem se je sitna zapreka zgodila; tisti goljufni človek na Dunaji, Tuvora po imenu, ki je osnoval to potovanje in od 209 popotnikov denar vzel za pot v Jeruzalem in nazaj, je sam sebe, ženo in dva svoja otroka na Dunaji zavdal. Ko so romarji imeli nazaj se vrniti, ni bila ladija plačana. V taki zadregi niso vedeli, kaj bi počeli, dokler na svoje stroške ne najamejo ladije Loydove. To se je zgodilo, in prve dni majnika pričakujejo se domú. Med njimi sta po takem tudi gosp. Luka Jeran in gospod kaplan brezovški. — Moravanski vremski prerok napoveduje zadnje dni tega mesca mraz in slano, — da bi mu pač spodletelo to prerokovanje, ki nam vzame lepe pridelke, ki se jih zdaj po pravici nadjamo.

☞ Gospod Janez Tomšič, ki v naši okolici slovi za najbolj izvedenega svilorejca, ima še lepih in prav zdravih svilodnih jajčic (semena) po prav nizki ceni na prodaj. Pa kdor misli, naj se skoraj oglasi, ker kmali bojo iz jajčic gosenčice lesti začele.

V Bistrici na Notranjskem.

Denarni zapisnik Matičini.

Novi udje:

a) kot ustanovniki:

Slavna knjižnica frančiškanskega samostana v Ljubljani	40	gold.
Gospod Gregel Janez, kaplan v Laškem trgu	10	„
„ Wolf Andrej, dekan v Kanalu	20	„
„ Wolf Ivan, podružnik v Kanalu	20	„
„ Mikuš Franjo, župnik v Doberni na Štajarskem	—	„
„ Weber Adolf, kr. više gimnazije ravnatelj v Zagrebu	50	„

b) z letnim doneskom:

„ dr. Tonkli Jožef, advokat v Kanalu	2	„
„ Ivančič Jožef, notar v Kanalu	2	„
„ Makarovič Andrej, kaplan v Kanalu	2	„
„ Strukelj Gregor, vikar v Kanalu	2	„
„ Grosskopf Matija, župnik v Brezji na Štajarskem	2	„
„ Kosi Božidar, kaplan pri sv. Marjeti na Pesnici	2	„
„ Schrei Jože pl. Redelwert, doslužen c. k. računstva svetovalec v Ljubljani	2	„
„ Činkovič Jože, beneficiat v Doberlivasi na Koroškem	2	„
„ Kapun Valentin, kaplan v „ „	2	„
„ Lijavnik Janez, prost v „ „	2	„

Stari udje, ki so plačali za 1865. ali 1866. leto:

a) ustanovniki:

za 1865. leto: Gg. Žuža Anton, Arzenček Matija, dr. Krek Gregor (prestopil med ustanovnike), Meško Jakob, Ličan Škender, Spenger Gregor, Trstenjak Jakob, Beženšek Juri, Šuman Jozip, Majciger Janez, Modrinjak Matija, Skrbec Davorin.

za 1866. leto: Gg. Šavperl Dragotin, Ajdovska čitalnica, dr. Hrast Ivan, Hašnik Jožef, Lampe Jožef, Mahkot Ivan, Balon Anton, Bradaška Franjo, Pavlič Valentin, Kovačič Davorin, Videršek Matija.

b) Letniki:

za 1865. leto: Gg. Trampuš Janez, Miklosič Ivan, Čućek Jožef.

za 1866. leto: Gg. Trampuš Janez, Bizjak Jakob, Zorman Anton, Voglar Jožef, Peharec Alojzi.

V Ljubljani 16. aprila 1866.

Dr. Jer. Zupanec.

Milodari za Dolence.

Neimenovan duhoven iz T. 12 gold.

Kursi na Dunaji

17. aprila 1866 — **v novem denarji**

Državni zajemi ali posojila.		
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	59.—	
5% nar posojilo od l. 1854 „	60.—	
5% metalike . . . . „	56.60	
4½% „ . . . . „	55.65	
4% „ . . . . „	49.50	
3% „ . . . . „	41.00	
2½% „ . . . . „	54.50	
1% „ . . . . „	—.—	
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		
5% doljno-avstrijanske g.	77.00	
5% ogerske . . . . . „	60.75	
5% hrvaške in slovanske „	62.00	
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	82.00	
Državni zajemi z lotrijami.		
Zajem od leta 1860 . . . „	74.40	
„ „ „ 1860 petink. „	84.40	
„ „ „ 1839 . . . „	129.25	
„ „ „ 1839 petink. „	134.25	
5% narodni od leta 1854 „	71.50	
Dohodkine oblg. iz Komo „	15.50	

Druge obligacije z lotrijami.		
Kreditni lozi po g. 100 . g.	72.50	
4½% Tržaški lozi po 100 „	108.00	
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	77.00	
Knez Esterhazy. po g. 40 „	78.00	
Knez Salmovi po g. 40 „	26.50	
Knez Palfyovi po g. 40 „	22.00	
Knez Claryovi po g. 40 „	23.00	
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	20.79	
Knez Windischgräz. po g. 20 „	14.—	
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	17.—	
Grof Keglevičevi po g. 10 „	13.—	
Budimski . . po g. 40 „	21.09	
Denarji.		
Cesarske krone . . . g.	14.07	
Cesarski cekini . . . „	5.12	
Napoleondori 20 (frankov) „	8.58	
Souvraindori . . . . „	10.05	
Ruski imperiali . . . „	8.00	
Pruski Fridrikdori . . „	9.00	
Angležki souvraindori . „	10.50	
Louisdori (nemški) . . „	—.70	
Srebro (ažijo) . . . . „	106.—	

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.